

DOI: 10.15276/EJ.02.2023.3
DOI: 10.5281/zenodo.8128405
UDC: 338.48
JEL: M20

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА СИСТЕМНИМ ТА ІНТЕГРАЛЬНИМ ПІДХОДАМИ

COMPARATIVE ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF ENTERPRISE ACTIVITIES ACCORDING TO SYSTEMATIC AND INTEGRAL APPROACHES

Olha S. Brahina, PhD in Economics
Odessa Polytechnic National University, Odessa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2050-552X
Email: BrahinaOS@ukr.net

Dmytro D. Stelmashchuk
Odessa Polytechnic National University, Odessa, Ukraine
Email: stelmashchuk.8864667@stud.op.edu.ua

Received 05.05.2023

Брагіна О.С., Стельмащук Д.Д. Порівняльна оцінка ефективності діяльності підприємства за системним та інтегральним підходами. Оглядова стаття.

У статті авторами здійснено порівняльну оцінку ефективності діяльності підприємства за системи та інтегральним підходами. В межах дослідження було визначено основні етапи аналізу ефективності діяльності підприємства та зазначено, що при виборі методики проведення оцінки ефективності діяльності підприємства використовують два підходи, зокрема системний та інтегральний, приведена їх характеристика. В ході дослідження представлено схему аналізу та систему основних показників оцінки ефективності діяльності підприємства на основі системного аналізу. Особливу увагу варто звернути на показники, що характеризують інтегральний підхід до оцінки ефективності, зокрема інтегральний показник економічної ефективності господарчої діяльності, темп інтенсивності розвитку підприємства та темп економічного росту підприємства.

Ключові слова: оцінка, порівняння, ефективність, діяльність, системний підхід, інтегральний підхід

Brahina O.S., Stelmashchuk D.D. Comparative Assessment of the Efficiency of the Enterprise According to Systematic and Integral Approaches. Review article.

In the article, the authors made a comparative assessment of the efficiency of the enterprise using systems and integrated approaches. Within the framework of the study, the main stages of the analysis of the company's activity were determined and it was noted that when choosing a methodology for evaluating the company's activity, two approaches are used, in particular systemic and integral, and their characteristics are given. In the course of the study, an analysis scheme and a system of main indicators for evaluating the efficiency of the enterprise's activity based on system analysis are presented. Particular attention should be paid to the indicators characterizing the integrated approach to the assessment of efficiency, in particular the integral indicator of the economic efficiency of economic activity, the rate of intensity of development of the enterprise and the rate of economic growth of the enterprise.

Keywords: assessment, comparison, efficiency, activity, system approach, integrated approach

В умовах високого рівня невизначеності, конкуренції, присутності різного роду кризових явищ, наявності різних політичних та економічних проблем в країні та через неузгодженість рішень менеджерів всередині підприємства, підвищення ефективності функціонування підприємства є першочерговим напрямом вирішення зазначених проблем. Необхідність підвищення рівня ефективності діяльності та удосконалення управління на підприємстві полягає не тільки у формуванні нових цілей, завдань та принципів менеджменту, у задоволенні потреб споживачів та розширенні ринкових можливостей компанії, але й в оперативному, своєчасному реагуванні керівництва компанії на негативний вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на підприємство. Серед підходів до оцінки ефективності виділяють системний та інтегральний, кожен з яких має свої особливості розрахунку та можливі результати. Таким чином, порівняльна оцінка ефективності діяльності підприємства за системним та інтегральним підходами займає пріоритетне місце в системі управління підприємством та зумовлює необхідність подальшого проведення досліджень в даній галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Теоретико-методологічну базу забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства досліджували такі вчені, як Бедринець М., Гречко А., Балагир Б., Касянчук Ю., Олександренко І., Отенко В., Підгорний А., Савицька О.М., Салабай В.О. та Фролова Л.В.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на достатній рівень вивченості питання оцінки ефективності діяльності підприємства і досі лишається актуальним і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є здійснення порівняльної оцінки ефективності діяльності підприємства за системним та інтегральним підходами.

Основними завданнями статті виступають:

- визначення основних етапів аналізу ефективності діяльності підприємства;
- характеристика системного та інтегрального підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства;
- представлення схеми аналізу та систему основних показників оцінки ефективності діяльності підприємства на основі системного аналізу;
- виділення показників, що характеризують інтегральний підхід до оцінки ефективності, зокрема інтегральний показник економічної ефективності господарчої діяльності, темп інтенсивності розвитку підприємства та темп економічного росту підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Ефективність є оціночною категорією. «Ефективність будь-якого процесу є суб'єктивною мірою, вона може мінятися зі зміною кута оцінки. Залежно від того, хто проводить оцінку ефективності (власник підприємства, держава, споживачі продукції даного підприємства), акцент при такій оцінці робиться на різні показники ефективності. Для держави ефективним вважається підприємство, що приносить певний дохід до бюджету у вигляді податкових відрахувань, або що задовольняє потреби населення, і цим в свою чергу знімає соціальну напруженість. Для власника підприємства важливими показниками ефективності діяльності будуть безперервний потік доходів, дохід від володіння акціями, частка дивідендів в чистому прибутку підприємства, рентабельність власного капіталу. Для споживачів продукції важливими вважаються показники якості продукції і кінцевої ціни, яка в свою чергу залежить від собівартості виробленої продукції, відношення дебіторської заборгованості споживачам до об'єму реалізації продукції» [1].

Загальна методологія визначення ефективності може бути формалізована таким співвідношенням:

$$F = \frac{E}{P}, \quad (1)$$

де F – ефективність,
E – ефект (результати),
P – витрати (ресурси).

Ефективність діяльності підприємства характеризує результативність його роботи щодо величини авансованих ресурсів або величини їх споживання (витрат) в процесі фінансово-господарської діяльності [1].

Аналіз ефективності діяльності підприємства доцільно здійснювати за такими етапами (рис. 1) [1]:

I. Аналіз починається з уточнення об'єкта дослідження, мети і завдання аналізу, складається план роботи.

II. Вибір та розробка системи синтетичних і аналітичних показників, що комплексно характеризують результати роботи підприємства. В якості вихідних показників необхідно використати групи показників, що характеризують ресурси, витрати та результати.

III. На основі форм фінансової звітності Ф№1 «Баланс», Ф№2 «Звіт про фінансові результати» формується вихідна інформація для аналізу, перевірка її на точність, у разі потреби показники наводяться в порівняному вигляді.

IV. На основі вихідної інформації розраховуються показники, що характеризують результати діяльності відповідно до обраної методики. На цьому етапі проводиться порівняння фактичних результатів діяльності з показниками плану, фактичними даними минулих періодів, виконується факторний аналіз – виділяються чинники і визначається їх вплив на результат, виявляються невикористані резерви підвищення ефективності діяльності підприємства.

V. Відбувається оцінка отриманих результатів, на основі якої виробляються управлінські рішення по підвищенню ефективності діяльності аналізованого підприємства.

При виборі методики проведення оцінки ефективності діяльності підприємства використовують два підходи [1-3]:

1. Системний підхід до аналізу ефективності діяльності підприємства. Комплексне вивчення діяльності суб'єктів господарювання передбачає систематизацію показників, тобто їх органічну ув'язку між собою у єдиній системі. Формування системи показників охоплює усі їх види: вартісні і якісні, абсолютні і відносні, прямі і зворотні, узагальнюючі і специфічні, планові і звітні аналітичні, інтенсивні і екстенсивні і т.п.

Схематично система показників, які використовуються при проведенні системного аналізу ефективності, представлена на рисунку 1.

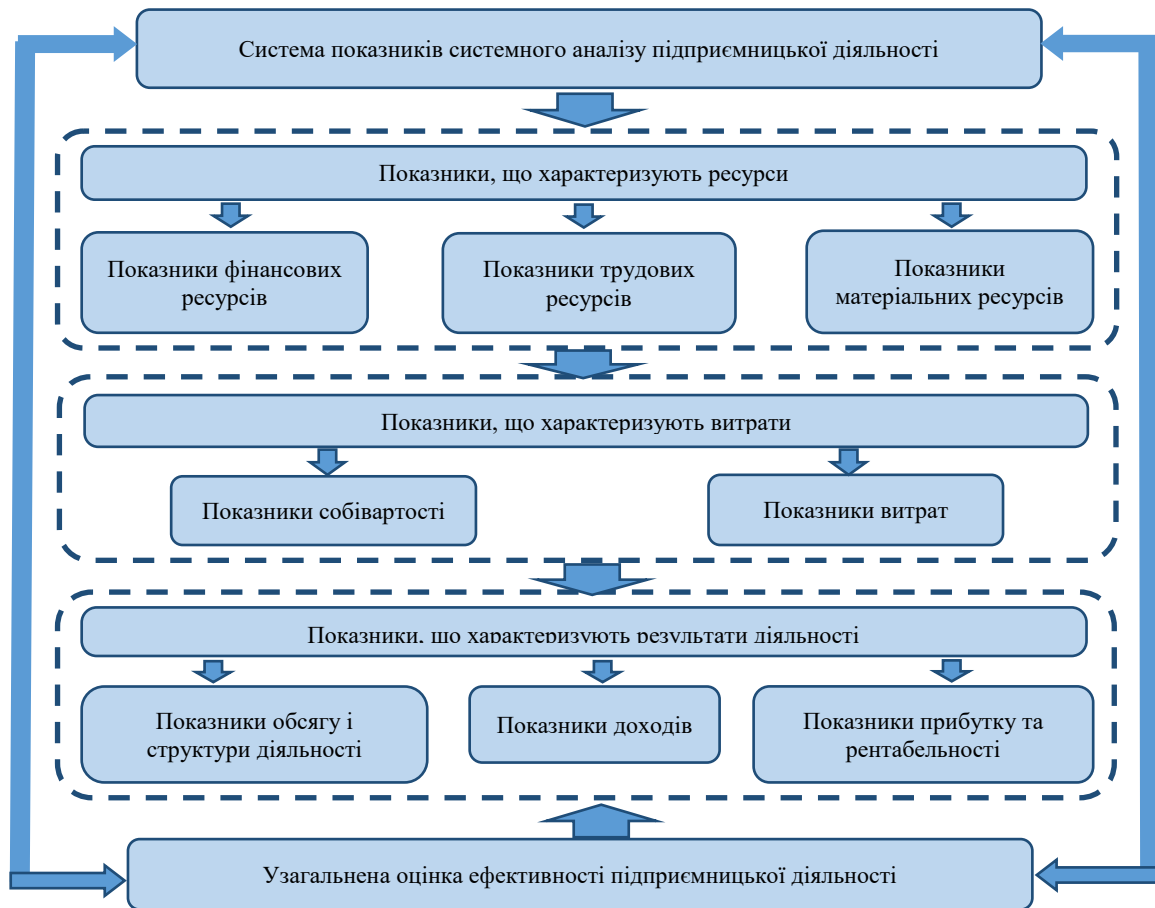

Рисунок 1. Схема аналізу основних показників ефективності підприємницької діяльності підприємства на основі системного аналізу

Джерело: складено авторами за матеріалами [1]

Використання системного підходу при аналізі ефективності підприємницької діяльності вимагає поділ показників, що характеризують ресурси підприємства та ефективність їх використання, на певні підгрупи (табл. 1).

2. Інтегральний підхід до аналізу ефективності діяльності підприємства, який передбачає розрахунок єдиного інтегрального показника, коли результати господарської діяльності характеризуються одним зведеним комплексним показником.

Таблиця 1. Система показників оцінки ефективності діяльності підприємства на основі системного аналізу

Підгрупа	Показники
I підгрупа	показники, що характеризують фінансові ресурси підприємства: — необоротні активи (їх сума, склад, показники ефективності використання); — оборотні активи в цілому (загальна сума, склад і структура, показники оборотності і т. п.); — капітал (структура, показники ефективності використання). — показники фінансового стану підприємства – стійкість, ліквідність, платоспроможність.
II підгрупа	показники, що характеризують трудові ресурси підприємства: — чисельність працівників (загальна чисельність, структура, показники руху робочої сили, продуктивність праці і т. п.); — витрати на оплату праці (сума, рівень, структура, середня зарплатня, ефективність використання витрат на оплату праці і т. п.).
III підгрупа	показники, що характеризують матеріальні ресурси підприємства : — основні засоби (склад, структура); — виробничі запаси (сума, стан на дату, середні запаси, оборотність і т. п.).
IV підгрупа	показники, що характеризують витрати підприємства та ефективність їх використання.
V підгрупа	показники, що характеризують результати господарської діяльності підприємства.

Джерело: складено авторами за матеріалами [1]

На практиці при проведенні комплексного аналізу ефективності діяльності підприємства частіше за все використовуються обидва підходи одночасно.

Використання різних підходів при проведенні комплексної оцінки ефективності дозволяє «більш глибоко і детально вивчити діяльність підприємства, що веде до більш ефективного використання наявних ресурсів, а також виявлення невикористаних резервів. Результати комплексної оцінки ефективності є базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Тому в умовах ринкових відносин та господарської самостійності підприємства не можуть ефективно функціонувати без добре налагодженої аналітичної роботи» [1].

В межах інтегрального підходу визначаються інтегральні показники за наступними формулами [4]:

1. Інтегральний показник економічної ефективності господарчої діяльності (ЕГД) підприємства:

$$EGD = \sqrt[3]{PBR_{\text{рес}_{\text{сук}}} \times R_{\text{рес}_{\text{сук}}} \times E_{\text{ТД}}}, \quad (2)$$

де $PBR_{\text{рес}_{\text{сук}}}$ – ресурсвіддача сукупних ресурсів, коеф.,

$R_{\text{рес}_{\text{сук}}}$ – рентабельність сукупних ресурсів, коеф.,

$E_{\text{ТД}}$ – ефективність трудової діяльності, що характеризує прирост продуктивності праці на кожну гривню збільшення середньої заробітної плати:

$$E_{\text{ТД}} = \frac{ПТ}{ЗПЛ_{\text{сеп}}} = \frac{V_{\text{р}_q(T)}}{Ч_c \times ЗПЛ_{\text{сеп}}} = \frac{V_{\text{р}_q(T)}}{\text{ФОП}}, \quad (3)$$

де $V_{\text{р}_q}$ – чиста виручка від реалізації продукції (робіт, послуг), тис. грн.;

T – обсяг товарообороту, тис. грн.

Інтегральний показник ефективності господарської діяльності аналізується в динаміці, при цьому визначаються темпи його зміни, і за отриманими результатами робиться висновок про підвищення або зниження ефективності всієї господарської діяльності підприємства:

$$Z_{EGD} = \frac{EGD_{\text{звітн}}}{EGD_{\text{мин}}} \times 100\%, \quad (4)$$

де Z_{EGD} – темп зміни інтегрального показника економічної ефективності господарчої діяльності, %.

2. Темп інтенсивності розвитку підприємства:

$$Z_{\text{інт}} = \frac{Z_{\text{ПП}} + Z_{\text{тОА}} + Z_{\text{ФВ}}}{Z_{\text{ФОП}} + Z_{\text{ОА}_{\text{сеп}}} + Z_{\text{НОА}_{\text{сеп}}}} \times 100\%, \quad (5)$$

де $Z_{\text{інт}}$ – темп інтенсивності розвитку підприємства, %,

$Z_{\text{ПП}}$ – темп зміни продуктивності праці робітників підприємства, %,

$Z_{\text{тОА}}$ – темп зміни коефіцієнта оборотності оборотних активів підприємства, %,

$Z_{\text{ФВ}}$ – темп зміни фондівіддачі основних фондів, %,

$Z_{\text{ФОП}}$ – темп зміни витрат на оплату праці, %,

$Z_{\text{ОА}_{\text{сеп}}}$ – темп зміни середньорічної вартості оборотних активів, %,

$Z_{\text{НОА}_{\text{сеп}}}$ – темп зміни середньорічної вартості необоротних активів, %.

З точки зору ефективності господарювання кінцеві результати повинні зростати швидше, ніж ресурси та витрати. Виходячи з цього, якщо темпи інтенсивності розвитку ($Z_{\text{інт}}$ більше 100, то підприємство працювало ефективно, а якщо менше 100, то ефективність його діяльності оцінюється негативно.

3. Темп економічного росту підприємства визначається на основі якісних показників господарчої діяльності підприємства:

$$I_{\text{ер}} = \sqrt{I_{\text{ПП}} \times I_{\text{тОА}} \times I_{\text{ФВ}} \times I_{\text{ВВ}} \times I_{\text{РКОМ}}}, \quad (6)$$

де $I_{\text{ПП}}$ – індекс продуктивності праці робітників підприємства, коеф.,

$I_{\text{тОА}}$ – індекс коефіцієнта оборотності оборотних активів підприємства, коеф.,

$I_{\text{ФВ}}$ – індекс фондівіддачі основних фондів, коеф.,

$I_{\text{ВВ}}$ – індекс витратівіддачі (відношення чистої виручки від реалізації (товарообороту) до валових витрат), коеф.,

$I_{\text{РКОМ}}$ – індекс рівня комерційної рентабельності, коеф.

Якщо індекс економічного росту ($I_{\text{ер}}$) більше 1, то темп економічного зростання підприємства оцінюється як достатньо високий, а якщо менше 1, то навпаки.

Системний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства передбачає оцінку діяльності з усіх боків, зокрема оцінювання ефективності використання ресурсів, витрат та результатів господарської діяльності (рис. 2) [2, 3].

Оцінка ефективності ресурсів підприємства включає оцінку ефективності використання основних фондів, оборотних активів, трудових та фінансових ресурсів.

Рисунок 2. Оцінювання ефективності діяльності підприємства на основі системного підходу
Джерело: складено авторами за матеріалами [1]

Оцінка показників ефективності використання основних фондів підприємства представлена в таблиці 2.

Таблиця 2. Показники ефективності використання основних фондів підприємства

Показники	Од. вим.	Минулий рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення (+;-)	Темп зміни, %
Фондовіддача	коп.	10,93	27,73	16,79	253,59
Фондомісткість	коп.	0,09	0,04	-0,06	39,43
Рентабельність ОФ	%	59,73	595,78	536,05	997,39
Фондооснащеність	коп.	59,72	38,51	-21,21	64,48

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Відповідно до таблиці 2 можна зробити висновок, що в звітному році відмічається збільшення ефективності використання основних фондів, свідченням чого є збільшення показників фондовіддачі та рентабельності основних фондів. Так, показник фондовіддачі в звітному році збільшився в 2,53 рази, що стало наслідком збільшення чистого доходу від реалізації продукції. Рентабельність основних фондів збільшилася в 9,97 рази, що стало наслідком значного зростання суми чистого прибутку в звітному році. Фондооснащеність в звітному році скоротилася на 35,52%, що відбулося внаслідок зменшення середньорічної вартості основних фондів та збільшення середньооблікової численності працівників.

Показники ефективності використання оборотних активів підприємства представлено в таблиці 3.

Таблиця 3. Показники ефективності використання оборотних активів підприємства

Показники	Од. вим.	Минулий рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення (+;-)	Темп зміни, %
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	обор.	1,24	1,50	0,26	120,95
Тривалість одного обороту оборотних активів	дні	293,45	242,62	-50,83	82,68
Рентабельність оборотних активів	%	6,80	32,32	25,53	475,70
Коефіцієнт фондоємності (завантаження) активів	коєф.	0,80	0,66	-0,14	82,68
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	раз	17,55	30,29	12,73	172,54
Період погашення дебіторської заборгованості	дні	20,79	12,05	-8,74	57,96

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Відповідно до таблиці 3 можна зробити висновок, що в звітному році відмічається загальне покращення ефективності використання оборотних активів підприємства, про що свідчить зростання коефіцієнта оборотності оборотних активів на 20,95%. Тривалість одного обороту оборотних активів скоротилася на 17,32%. Рентабельність оборотних активів збільшилася в 4,76 рази, що відбулося внаслідок зростання чистого прибутку підприємства.

Позитивним моментом також є зростання коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості в звітному році на 72,54% та скорочення періоду погашення дебіторської заборгованості на 8,74 дні.

Показники ефективності використання трудових ресурсів підприємства представлено в таблиці 4.

Відповідно до даних таблиці 4 можна зробити висновок про збільшення ефективності використання трудових ресурсів підприємства, свідченням чого є зростання продуктивності праці на 63,53%, скорочення трудомісткості на 38,85%. Незначне погіршення відбулося в сумі чистого доходу від реалізації продукції, який припадає на 1 грн. фонду оплати праці (скорочення на 1,44%). Прибуток на 1 грн фонду оплати праці збільшився в 3,88 рази.

Таблиця 4. Показники ефективності використання трудових ресурсів підприємства

Показники	Од. вим.	Минулий рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення (+; -)	Темп зміни, %
Продуктивність праці	тис. грн./чол.	652,95	1067,75	414,80	163,53
Трудомісткість	коэф.	0,0015	0,0009	-0,0006	61,15
Чистий дохід від реалізації продукції на 1 грн. фонду оплати праці	грн.	7,10	6,99	-0,10	98,56
Прибуток на 1 грн. фонду оплати праці	грн.	0,39	1,50	1,12	387,63

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємства представлено в таблиці 5.

Таблиця 5. Показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Показники	Од. вим.	Минулий рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення (+; -)	Темп зміни, %
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	коэф.	0,50	0,72	0,22	143,79
Коефіцієнт автономії	коэф.	0,23	0,72	0,49	316,85
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним капіталом	коэф.	0,13	0,17	0,04	129,92
Коефіцієнт покриття інвестицій	коэф.	0,23	0,22	-0,01	95,69
Індекс постійності активу	коэф.	0,50	0,28	-0,22	56,22
Коефіцієнт фінансової стійкості	коэф.	1,58	2,55	0,97	161,52

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Відповідно до таблиці 5 можна зробити висновок про зростання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства в звітному році. Про це свідчить зростання коефіцієнту маневреності власного оборотного капіталу на 43,79%, збільшення коефіцієнту автономії в 3,17 рази, зростання коефіцієнту забезпечення оборотних активів власним капіталом на 29,92% та збільшення коефіцієнту фінансової стійкості на 61,52%.

Здійснюючи оцінку ефективності діяльності підприємства важливо проаналізувати ефективності використання витрат підприємства, що представлено в таблиці 6.

Таблиця 6. Показники ефективності використання витрат підприємства

Показники	Од. вим.	Минулий рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення (+;-)	Темп зміни, %
Рівень витратовіддачі основної діяльності	коэф.	1,08	1,50	0,43	139,90
Рівень витратоемності основної діяльності	коэф.	0,93	0,66	-0,27	71,48
Рентабельність поточних витрат	%	5,87	32,32	26,45	550,24

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Відповідно до таблиці 6 можна зробити висновок, про зростання ефективності використання витрат підприємства, про що свідчать значення показників рівня витратовіддачі основної діяльності, рівня витратоємності основної діяльності та рентабельності поточних витрат. Так, рівень витратовіддачі основної діяльності в звітному році зріс на 39,9%, рівень витратоємності основної діяльності скоротився на 28,52%, рентабельність поточних витрат зросла в 5,5 рази.

При оцінці ефективності діяльності підприємства вагоме місце посідає оцінка ефективності результатів господарської діяльності підприємства, що представлено в таблиці 7.

Таблиця 7. Показники ефективності результатів господарської діяльності підприємства

Показники	Од.вим.	Минулий рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення (+;-)	Темп зміни, %
Комерційна рентабельність	%	5,46	21,49	16,02	393,30
Рентабельність продажів	%	6,68	25,02	18,34	374,59
Рентабельність активів	%	6,02	30,35	24,33	503,81
Рентабельність власного капіталу	%	25,74	136,89	111,16	531,91
Рентабельність інвестованого капіталу	%	2,80	19,04	16,24	680,58
Рентабельність статутного капіталу	%	454,80	4072,15	3617,35	895,37

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Аналіз показників оцінки ефективності результатів господарської діяльності дає можливість зробити висновок про загальне поліпшення діяльності, що стало наслідком зростання суми чистого прибутку. Так, комерційна рентабельність зросла в 3,9 рази, рентабельність продажів зросла в 3,75 рази. Значні зміни відбулися в рентабельності активів, яка зросла в 5 раз та рентабельності власного капіталу, яка зросла в 5,31 рази. Проте найбільші позитивні зміни відбулися в рентабельності інвестованого капіталу, яка зросла в 6,8 рази та рентабельності статутного капіталу, яка зросла в 8,95 рази.

Інтегральна оцінка ефективності діяльності підприємства дає можливість оцінити ефективність діяльності підприємства на основі розрахунку інтегрального показника, що комплексно характеризує всі сторони діяльності підприємства. В якості вихідних показників необхідно використати групи показників, що характеризують ресурси, витрати та результати. Зокрема аналіз ресурсів має включати аналіз основних фондів, оборотних активів, фінансових та трудових ресурсів підприємства.

На основі форм фінансової звітності Ф№1 «Баланс», Ф№2 «Звіт про фінансові результати» сформуємо вихідну інформацію для здійснення інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства (табл. 8).

Таблиця 8. Вихідна інформація для здійснення інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства

Показники	Од. виміру	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення, +/-	Темп зміни, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	166502,00	379050,00	212548,00	227,65
2. Чистий прибуток	тис. грн.	9096,00	81443,00	72347,00	895,37
3. Сукупні витрати	тис. грн.	156159,00	286334,00	130175,00	183,36
4. Середньооблікова чисельність робітників	чол.	255,00	355,00	100,00	139,22
5. Оборотні активи (за середньорічною вартістю)	тис. грн.	133861,50	251957,00	118095,50	188,22
6. Необоротні активи (за середньорічною вартістю)	тис. грн.	17120,00	16370,00	-750,00	95,62
7. Фонд оплати праці	тис. грн.	23460,00	54189,00	30729,00	230,98
8. Середньомісячна заробітна плата 1-го робітника	тис. грн.	7666,67	12720,42	5053,76	165,92
9. Сукупні ресурси	тис. грн.	174441,50	322516,00	148074,50	184,88

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Відповідно до вихідної інформації для здійснення комплексної оцінки ефективності діяльності підприємства (табл. 8) здійснимо розрахунок інтегрального показника економічної ефективності господарчої діяльності підприємства (табл. 9).

Таблиця 9. Розрахунок інтегрального показника економічної ефективності господарчої діяльності підприємства

Показники	Од. виміру	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення, +/-	Темп зміни, %
1. Ресурсовіддача сукупних ресурсів	коєф.	0,95	1,18	0,22	123,13
2. Рентабельність сукупних ресурсів	%	5,21	25,25	20,04	484,29
3. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	коєф.	1,24	1,50	0,26	120,95
4. Показник ефективності трудової діяльності	коєф.	7,10	6,99	-0,10	98,56
Інтегральний показник економічної ефективності господарської діяльності	коєф.	3,28	5,92	2,64	180,46

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Відповідно до таблиці 9 можна зробити висновок про збільшення економічної ефективності господарчої діяльності підприємства про що свідчить інтегральний показник економічної ефективності господарської діяльності в розмірі 180,46%. Зростання економічної ефективності господарчої діяльності підприємства відбулося за рахунок зростання ресурсовіддачі сукупних ресурсів на 23,13% та збільшення рентабельності в 4,84 рази. Незначне скорочення показника ефективності трудової діяльності на 1,46% не значно вплинуло на зміну значення інтегрального показника економічної ефективності господарської діяльності. Розрахунок темпу інтенсивності розвитку підприємства представимо в таблиці 10.

Таблиця 10. Розрахунок темпу інтенсивності розвитку підприємства

Показники	Од. виміру	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення, +/-	Темп зміни, %
1. Продуктивність праці	коєф.	652,95	1067,75	414,80	163,53
2. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	коєф.	1,24	1,50	0,26	120,95
3. Фондовіддача	коєф.	9,73	23,16	13,43	238,09
4. Фонд оплати праці	тис. грн.	23460,00	54189,00	30729,00	230,98
5. Оборотні активи (за середньорічною вартістю)	тис. грн..	133861,50	251957,00	118095,50	188,22
6. Необоротні активи (за середньорічною вартістю)	тис. грн.	17120,00	16370,00	-750,00	95,62
Темп інтенсивності розвитку підприємства	коєф.	113,27			

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Відповідно до таблиці 10 можна зробити висновок про зростання інтенсивності розвитку підприємства. З точки зору ефективності господарювання кінцеві результати повинні зростати швидше, ніж ресурси та витрати. Виходячи з цього, якщо темпи інтенсивності розвитку склав 113,27%, тобто більше 100%, то підприємство працювало ефективно. Зокрема, темпи зростання продуктивності праці, коефіцієнту оборотності оборотних активів та фондовіддачі зростали більшими темпами, ніж темпи зростання фонду оплати праці, середньорічної вартості оборотних активів та необоротних активів.

Розрахунок індексу економічного росту підприємства представлено в таблиці 11.

Відповідно до таблиці 11 можна зробити висновки про достатньо високий рівень економічного росту підприємства про що свідчить індекс економічного росту в розмірі 1,87. Збільшення індексу економічного росту підприємства відбулося за рахунок позитивної зміни всіх показників, що входять до бази розрахунку. Зокрема найбільший позитивний вплив спричинила зміна таких показників, як продуктивність праці (163,53%), фондовіддача основних фондів (238,09%) та рентабельність комерційна (393,30%).

Таблиця 11. Розрахунок індексу економічного росту підприємства

Показники	Од. виміру	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення, +/-	Темп зміни, %
1. Продуктивність праці	коєф.	652,95	1067,75	414,80	163,53
2. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	коєф.	1,24	1,50	0,26	120,95
3. Фондовіддача основних фондів	коєф.	9,73	23,16	13,43	238,09
4. Витратовіддача	коєф.	1,07	1,32	0,26	124,16
5. Рентабельність комерційна	%	5,46	21,49	16,02	393,30
Індекс економічного росту підприємства	коєф.	1,87			

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

З метою оцінки факторів, які спричинили найбільший вплив на ефективність діяльності підприємства здійснимо їх оцінку методом ланцюгових підстановок (табл. 12).

Таблиця 12. Оцінка впливу факторів на ефективність діяльності підприємства методом ланцюгових підстановок

№ підстановки	Фактори впливу			Результативний показник	Вплив факторів
	Ресурсовіддача сукупних ресурсів	Рентабельність сукупних ресурсів	Показник ефективності трудової діяльності	Економічна ефективність господарської діяльності	
	X1	X2	X3	Y	
0	0,95	5,21	7,10	3,28	-
1	1,18	5,21	7,10	3,52	0,24
2	1,18	25,25	7,10	5,95	2,43
3	1,18	25,25	6,99	5,92	-0,03
Всього				2,64	2,64

Джерело: складено авторами за матеріалами [5]

Відповідно до розрахунків, представлених в таблиці 2.21 можна зробити висновок, що на зміну економічної ефективності господарської діяльності на 2,64 найбільший вплив спричинила зміна рентабельності сукупних ресурсів, за рахунок чого економічна ефективність господарської діяльності збільшилася на 2,43. В меншій мірі також вплинули і решта показників, зокрема за рахунок зміни ресурсовіддачі сукупних ресурсів економічна ефективність господарської діяльності збільшилася на 0,24, а за рахунок зміни показника ефективності трудової діяльності зменшилася на 0,03.

Висновки

Проведене дослідження з теми «Порівняльна оцінка ефективності діяльності підприємства за системним та інтегральним підходами» принесло такі результати:

- визначили основні етапи аналізу ефективності діяльності підприємства;
- надали характеристику системного та інтегрального підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства;
- представили схему аналізу та систему основних показників оцінки ефективності діяльності підприємства на основі системного аналізу;
- виділили показники, що характеризують інтегральний підхід до оцінки ефективності, зокрема інтегральний показник економічної ефективності господарчої діяльності, темп інтенсивності розвитку підприємства та темп економічного росту підприємства.

Abstract

In the conditions of a high level of uncertainty, competition, the presence of various crisis phenomena, the presence of various political and economic problems in the country, and due to the inconsistency of managers' decisions within the enterprise, improving the efficiency of the enterprise's functioning is the primary direction of solving the mentioned problems. The need to increase the level of activity efficiency and improve management at the enterprise lies not only in the formation of new goals, tasks and principles of management, in meeting the needs of consumers and expanding the market opportunities of the company, but also in the prompt, timely response of the company's management to the negative impact of external and internal environmental factors to the enterprise. Among the approaches to the evaluation of efficiency, system and integral are distinguished, each of which has its own calculation features and possible results.

The purpose of the article is to carry out a comparative assessment of the efficiency of the enterprise according to the system and integral approaches.

The main tasks of the article are:

- definition of the main stages of the analysis of the efficiency of the enterprise;
- characteristics of systemic and integral approaches to evaluating the efficiency of enterprise activity;
- presentation of the analysis scheme and the system of main indicators for evaluating the efficiency of the enterprise's activity based on system analysis;
- selection of indicators characterizing an integrated approach to performance evaluation.

The following methods were used in the study: the method of analysis in synthesis, the method of classification, generalization and grouping.

Thus, the comparative assessment of the efficiency of the enterprise according to the system and integral approaches takes a priority place in the enterprise management system and necessitates further research in this field.

Список літератури:

1. Економіка підприємництва: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.В. Фролової. Одеса: Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
2. Савицька О.М., Салабай В.О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». №6. 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/57.pdf.
3. Левченко Ю.Г., Шекмар Н.А. Методичні підходи до визначення ефективності господарської діяльності підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: bit.ly/3PEMh2c.
4. Фролова Л.В., Кравченко О.С. Тренінг з економіки підприємства: навчально-методичний посібник. Фролова Л.В., Кравченко О.С. – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 154 с.
5. Річна фінансова звітність ТОВ «Телекарт-Прилад». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua>.

References:

1. Frolova, L.V. (2020). Economics of Entrepreneurship. Odessa: Bondarenko M.O. [in Ukrainian].
2. Savytska, O.M., & Salabai, V.O. (2019). Efficiency of activity and management of the enterprise: features of the use of theory, methodology and effectiveness of analytical research. Electronic scientific publication. "Efficient Economy", № 6. Retrieved from: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/57.pdf [in Ukrainian].
3. Levchenko, Y.G., & Shekmar, N.A. Methodical approaches to determining the effectiveness of an enterprise's economic activity. Retrieved from: bit.ly/3PEMh2c [in Ukrainian].
4. Frolova, L.V., & Kravchenko, O.S. (2013). Training in enterprise economics. K.: Condor Publishing House [in Ukrainian].
5. Annual financial statements of Telekart-Prylad LLC. Retrieved from: <http://www.smida.gov.ua> [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Брагіна О.С. Порівняльна оцінка ефективності діяльності підприємства за системним та інтегральним підходами / О.С. Брагіна, Д.Д. Стельмащук // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2023. – № 2 (24). – С. 24-34. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No2/24.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.02.2023.3. DOI: 10.5281/zenodo.8128405.

Reference a Journal Article:

Brahina O.S. Comparative Assessment of the Efficiency of the Enterprise According to Systematic and Integral Approaches / O.S. Brahina, D.D. Stelmashchuk // Economic journal Odessa polytechnic university. – 2023. – № 2 (24). – P. 24-34. – Retrieved from <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No2/24.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.02.2023.3. DOI: 10.5281/zenodo.8128405.

